

HUMANIST

ה.ו.מ.נ.י.ס.ט

אודות ויראלי תרבות מדע הגות אקטואליה

צור קשר 

< הקודם הבא >

פוסטים
אחרונים

פרט מתוך "בית תה בקושיקאווה. הבוקר לאחר השלג". אמן: קצושיקה הוקוסאי.
תחת רישיון CC0.



< 5 דברים

חשובים על

הטבח באורלנדו

שבתקשורת

מעדיפים לשבוח

< להבין את עצמנו

באמצעות

השונה מאיתנו

< לא אשתוק כי

ארצי שינתה את

פניה

< האם יש ערך

כספי לחיי

אדם? (וידאו)

< התא החברתי

התא החברתי

מאת: דניאל דנט | יוני 2016, 9th | הגות, חברה | 0 תגובות

מה המשותף לנשפי היציאה לחברה (נשפי ה'קוטיליון'), טקס התה היפני, הונאות פונזי ואנשי דת מלאי ספקות?

אירועים
קרובים

ארבע



דאגות

קיומיות

יוני 14 @

19:00 -

21:00

התא הבודד, חיידק למשל, הוא הצורה הפשוטה ביותר שיכולה להתקיים. נוסף על החומרים מהם הוא בנוי, נחוצות לו שלוש תכונות: דרך ללכידת אנרגיה (מטבוליזם, מערכת חילוף חומרים), דרך להתרבות (גנים או משהו דמוי גנים) וקרומית (ממברנה) שתאפשר למה שדרוש לו להיכנס, ותשאיר בחוץ את כל היתר.

קיימת תמימות-דעים בין כיווני מחקר מתכנסים מאסכולות שונות בביולוגיה בדבר שלוש הנחיצויות הללו, אבל טרם יושבה מחלוקת רבה באשר לסדר שבו היה עליהן להופיע בראשית החיים. אם ההיסטוריה של הביולוגיה האבולוציונית עתידה להימשך בכיוון בו נעה עד כה, סביר שהפתרון לבעיה זו יתגלה בדמות איזה תהליך מתוחכם ועקיף של צירופים מקריים ושכלולים הדרגתיים, שבו המחזוריים דמויי המטבוליזם והתהליכים דמויי-ההתרבות חוברים לקרומיות לא-חיות שצפות וחולפות כפריטים יתומים ממחלקת אבידות ומציאות שאפשר לאמץ ולנצל. יהיה אשר יהיה מקורם, העיצובים שנבעו מכך שוכללו ומוטבו במהלך יותר משלושה מיליארד שנים והוכיחו עצמם כעמידים ביותר. לא זו בלבד שחד-תאיים כגון אלה הם צורת החיים הנפוצה ביותר עלי אדמות, אלא שכל היצורים החיים מורכבים מהם, מעצים ודגים ועד יצורי-אנוש, והם רתומים בטריליוניהם ליצירת צוותים רב-תאיים משתפי פעולה.

התאים הם אולי צורות החיים הפשוטות ביותר עלי אדמות – ואולי אף צורת החיים הפשוטה ביותר שבגדר האפשר – אבל פעולתם הפנימית, ברמה המולקולרית, מורכבת במידה עוצרת-נשימה וכוללת אלפי מכונות מולקולריות, שפועלות כולן ביחסי-גומלין על מנת לספק לתא את האנרגיה לה הוא זקוק כדי להפיק צאצאים ולשמור על תקינות הקרומית שלו. ניתן למצוא הדים לחוכמה העיצובית הגלומה במנגנון זה, היעיל ביותר, בתרבות האנושית, שגם היא מסובכת להדהים, בהיותה מורכבת מכ-7 מיליארדי בני-אדם הפועלים ביחסי-גומלין, על כל המסורות, הלשונות, המוסדות, המקצועות, הערכים והשיטות הכלכליות שלהם. יש תופעות תרבותיות מסוימות הדומות להפליא לתא ולביולוגיה של התא, בכך שהן משמרות עצמן באורח מונע בסביבות החברתיות שלהן, מוצאות את החומרים המזינים הנחוצים להן והודפות את הגורמים להתנוונותן.

אתאיסטים על

הבר #7 - מפגש

מיוחד - "לחופש

נולדה"

יוני 14 @ 20:00 -

22:00

שלוש



הרצאות

קצרות על

אושר

יוני 14 @

21:00 -

23:00

View All אירועים

תגיות

ד-מארהגנת
וידאו הונאה פונזי
יצירה מלחי אדם
בספר
צ'ארלס דרווין מאמר
שירה

חישבו על ארבעה זנים של תאים חברתיים שאין ביניהם כל קשר, החולקים כמה מאפיינים מעניינים. מה המשותף לטקס התה היפני, נשפי יציאה לחברה, הונאות פונזי וכנסיות נוצריות רבות? כל אלה הם וריאציות של מנגנון חברתי ערמומי ויעיל אשר:

1. ניזון מן התמימות האנושית
2. ואיש לא היה צריך לתכנן
3. ונתון לאיום הכחדה ככל שמשתפרת הגישה למידע.

בדומה לחיידקים, כפי שנראה להלן, יש להם – ונחוצים להם – חילוף חומרים, שיטות רבייה וקרומיות, אולם אין כל צורך להניח שתכונות משותפות אלה מקורן באיזה אב קדמון, ואפילו לא שתכונותיו של תא אחד מהם עוררה בזולתו רצון להעתיקן. כל אימת שיש עיצוב מצליח מאוד בקשת רחבה של סביבות דומות, סביר שהוא יצוץ שוב ושוב ובאופן עצמאי; תופעה זו מוכרת בביולוגיה כ"אבולוציה מתכנסת". אני מכנה עיצובים אלה "תכסיסים מוצלחים". לדוגמה, האבולוציה של התעופה התרחשה בצורה עצמאית לפחות ארבע פעמים: אצל החרקים, הציפורים, הפטרוזאורים והיונקים, ואילו הראייה התפתחה פעמים רבות יותר.

התעופה והראייה הן תכסיסים מוצלחים, ומסיבות ברורות. כמובן שגם לתרבות האנושות רשימת תכסיסים מוצלחים משלה: הקשת והחץ, הסירה, הכתיבה והגלגל, אם לציין אחדים מהם (לא ידוע אם הגלגל הומצא פעמים רבות או רק פעם אחת, וכל הגלגלים המאוחרים יותר הם רק העתק של הגלגל המקורי, שהיה יציר מוחו של איזה ממציא-גלגל אגדי – וזה גם לא חשוב! כמעט בטוח שמתיהו היו מופיעים גלגלים במקום זה או אחר). ההנחה הנפוצה, גם אם אינה נאמרת בגלוי, היא שתכסיסים מוצלחים אלה הומצאו באופן עצמאי על-ידי מתכננים תבוניים מבין אבותינו, וגם אם לפעמים זה אכן היה כך (ואולי לא נדע לעולם), אפשרי למדי שהם הופיעו כפי שהופיעו תכסיסיה המוצלחים של הביולוגיה: דרך תהליכים חסרי-בינה של שעתוק דיפרנציאלי (העתקה עם ואריאציות, differential reproduction) שבמהלכם ההבנה לגבי המתרחש היתה מזערית, אם לא אפסית.

הבה נתבונן בארבע התופעות התרבותיות האלה, שנבחרו מתוך מגוון רחב של אפשרויות בשל היותן פשוטות וברורות יחסית, כדי לראות איך דבר כזה עשוי היה לקרות.

טקס התה היפני הינו מערך של מסורות שהצטברו במרוצת אלף שנים לפחות; היוזם הוא כולל מגוון ניכר של טקסים רשמיים המשתנים לפי העונה ומעמד המשתתפים, והוא מורכב מטקסים מסובכים ומוקפדים ביותר של ברכות, הכנה, הגשה, ניקוי הכלים, תגובות נוסחיות לגבי איכות התה וכן הלאה, כשהכל מתנהל בבית-תה שהוקם למטרה זו או בחדר-תה ייעודי.

המשתתפת הטירונית בטקס התה מצייתת בדומיה ובכבוד שמתוך תחושת חובה, כאילו היא מתארכת בטקס דתי כלשהו, למרות שהטקס איננו דתי במפורש – אלא אם אתם מגדירים דת כמסגרת שמחשיבה גם אכילה טקסית של כבד אווז או קוויאר לקטע פולחני; אומרים הרי על אנשים מסוימים שהם סוגדים ליון משובח.

מבט מהיר בביווגיה מזמין אותנו לשאול את השאלה הבאה: מדוע לא נכחד טקס התה היפני? מה שמר על קיומו במשך מאות כה רבות של שנים? מן הסתם, מדובר במערכת שממשיכה איכשהו לשכפל את עצמה ולהבטיח אספקה מתמדת של מנהלי ומנהלות טקסי-דת שישימשו כמארחים ושל משתתפים ומשתתפות שישימשו כאורחים, אגב תחזוקה והחלפה של כל פריטי הציוד המעודנים שלה. ההמשכיות הזאת תובעת המון אנרגיה. מהו חילוף החומרים שלה ואיך הוא פועל? טקס התה היפני מנצל את התשוקה האנושית למעמד והשפעה לצורך גיוס כספים ואיסוף אנרגיה, ועם הזמן הוא יצר לוח-זמנים מסובך של גיוס והכשרת מארחים חדשים שיוכלו בהמשך לשעתק בתי-ספר משלהם (עם מוטציות) להכשרת דור מארחים נוסף, וכן הלאה; וכל זה – בתוככי מעין מעטפת-מגן קלה לבנייה ולהגנה בחברה מעמדית.

נערות צעירות (וגם כמה נערים) ממשפחות שנהנות מנחות כלכלית, שמחות להצטרף, בהוצאה כספית ניכרת, ל"חוגים" שמכשירים אותן בביצוע הטקסים. זהו מסלול (או היה כזה במשך זמן רב) המוביל למעמד גבוה. המעלות התרבותיות של צייתנות וכבוד כלפי הזקנים, בתוספת התרומה הרגילה מצד תמימות הנעורים, עושות כדי להבטיח אספקה מוכנה של חברות חדשות, צייתניות וקשובות באופן אידיאלי, שיורשו לבוא בשערים.

תחילה, כמתלמדות, הן צופות בשקט, משננות את הטקסים, מפנימות את הרעיונות, בעוד הוריהן משלמים את הוצאות התפעול. חלקן מסיימות את ההכשרה ועולות לרמות גבוהות יותר, כשכל נדבך של תלמידות מחנך את זה שמתחתיו ולנגד עיניהן הסיכוי להתעלות למדרגת מורה, שאז זרימת האנרגיה, הכסף, הופכת את כיוונה.

המורות משתכרות כדי מחייתן, אך מעטות בלבד מעפילות גבוה כל-כך במעלה הפירמידה. ולמורות יש פירמידה משלהן להעפיל בה: חברות בחוגים שמתחרים למעשה על יוקרה נגד חוגים אחרים. מעת שהצטרפת למערכת זאת, קיים תמריץ עז שלא למתוח ביקורת או להתמרד: כולנו באותה הסירה; אל תעשי גלים. לא ממש משנה אם המצטרפות החדשות עודן מאמינות שטקס התה הוא חלק חשוב בחיים. הכל מחוייבים לנתיב מסוים שמחיר נטישתו כבד ולהבטחה כלשהי של תועלת עתידית. אין ספק שרבים מהמשתתפים – כולל ההורים שמשלמים את החשבונות – חשים לכודים, אבל הם שומרים לעצמם תחושות אלה. את/ה רוצה להיות בפנים או בחוץ? הקושי להשיב על שאלה זו יוצר קרומית חדירה-למחצה שמשמרת את המנגנון. ככל שהחברה היפנית נעשית מעמדית פחות והומוגנית יותר, הולך הניגוד ומאבד מיעילותו.

שימו לב לכך שהסבר זה איננו מביע דעה לגבי ערכו של טקס התה היפני. כמו ההשכלה האוניברסיטאית, אפשר שגם הוא תורם לחברה וליחיד בכל מיני צורות. אולי הוא מטפח את האמנויות, מחדיר ערכים, משמר ידע וחוכמה, עוזר לייצוב גינונים חברתיים – ואולי עשה זאת בעבר, ועם הזמן איבד תפקידים אלה. בימינו, אולי הוא שורד כמעין גידול טפילי בעל כושר הנצחה עצמית שמשעתק את עצמו משום שהוא מסוגל לכך. על פניו, עם זאת, נראה שהוא מרכיב שפיר, בעל מהות של הדדיות, ולא טפיליות, בחברה.

האם ניתן לומר זאת גם על נשפי היציאה לחברה, ה'קוטיליון', שאכלסו פחות או יותר את אותה הנישה בארה"ב, ובפרט בדרום? אם אתם עשירים מספיק וממטפסי הסולם החברתי, תהיו מן הסתם מעוניינים שהחברה "תגלה" את בנותיכם, ואתם תשקיעו מאמץ וסכומי-כסף ניכרים כדי לתמרן לעמדה שתאפשר לכם לבצע טקס חניכה זה. אם משפחתכם ותיקה מאוד, אפשר שאתם עדיין חשים בלחץ לשמר את מעמדכם בחברה על-ידי השתתפות בטקסים הממושכים והיקרים, משהו שאתם אולי חושבים שאתם חייבים לבנותיכם, תהיה אשר תהיה מידת כפיות הטובה מצידן ללחץ הזה.

מבט באתר "הליגה הלאומית של נשפי בגרות" (nljc.com) מראה מבנה דומה למדי לזה של טקס התה היפני: "סניפים" במקום "חוגים", היררכיה של מתנדבים, עוזרים ומדריכים (בשכר), והכי מעניין – "דגש עז על רוח התנדבות, פטריוטיות ומעורבות בפעילויות הקהילה". הביולוגים יודעים שאפשר להסיק הרבה אודות הסכנות

שבסביבתו של אורגניזם מתוך חקר הגנותיו, אשר נוצרו על מנת להגן עליו מפני האיומים העיקריים. על כל מסורת היציאה לחברה מרחף איום מצד ההשקפה ההולכת ורווחת שמדובר בטפיל חברתי שאבד עליו הכלח, ועל כן היא מתהדרת באיצטלה של מעשים טובים במקום בצעיפים מפרוות חורפן בכדי להגן על מעמדה, שבו תלוי קיומה.

חשוב לזכור שבתרבות פועל כוח התמדה קל בלבד; צורת-אמנות או מנהג (או שפה, או מוסד) יכולים לעבור מן העולם בתוך דור אחד אם מרכיביהם לא ישועתקו בשקידה שוב ושוב. לפני שנים לא רבות נהגו מרבית העיתונים העירוניים של ארה"ב להקדיש מדור שלם ל"ענייני חברה" וסיקרו את טקסי היציאה לחברה באותו כבוד זהיר המוענק עדיין לחתונות וללוויות. הסיקור של היום נוטה להבליט את המספר ההולך וקטן של המתבגרות המשתתפות באירועים אלה, ולעתים קרובות בנימת העוקצנית של שעשוע ואי-הסכמה המיוחדת לרכילות ההוליוודית – פרט לכך שהדמויות הפועלות כאן אינן של ידוענים וידועניות. שלום לכן, מתבגרות, חוץ מאשר בטקסס, ששם זה ודאי יחזיק מעמד עוד עשור אחד או שניים.

הונאות פונזי חולקות את אותו מבנה קבלה דמוי-פירמידה. ברור שהן בגדר פולשים טפיליים שאינם מועילים לא לפרטים הלכודים בהם ולא לכלל החברה. צ'ארלס פונזי (1882-1949) לא הוא שהמציא את השיטה (וגם לא צ'ארלס דיקנס, שתיאר אותה בספרו "מרטין צ'לווייט"), אבל פונזי הוסיף לה מספר תחבולות ולפיכך הוא במידה רבה ראוי להכרה בתור המייסד.

איך מתחילה הונאת פונזי? היא לא חייבת לבוא מרשעות, למרות שהיא תמיד מגיעה לידי כך. יזם נלהב וישר, עם מה שנחשב בעיניו לרעיון טוב, מגייס בתום-לב את ההון ההתחלתי, ומגלה בהמשך שהמיזם שלו נתקל במכשולים לא-צפויים. אלא שקיים פיגור בהגעת המידע, פיגור שהודות לו המשקיעים ממשיכים להגיע ולספק אנרגיה רעננה, כסף חדש, וזו מושקעת בהגנה על המיזם כולו באמצעות חלוקת דיבידנדים למשקיעים הראשונים. החוקים אוסרים על כך, אבל... האם לא נוכל לכופף אותם טיפ-טיפה, רק עד שתחלוף הסערה, כדי שהמיזם הנפלא שלנו ימשיך לצוף?

כניסה הדרגתית ולא-מאיימת ההופכת למדרון חלקלק היא לעתים קרובות תכסיס מוצלח שמוצאים בטבע וגם בתרבות. על התכסיס הזה מסתמכים השופרית ושאר צמחים טורפי-חרקים, והם אינם צריכים לעמוד על הרציונל שמאחורי המבנה שלהם

כדי ליהנות ממנו. הונאות פונזי ואפילו מבצעהן יכולים גם הם לנצל את התכונה המבנית הזאת מבלי להבינה. המערכות שמשמשות בה משגשגות, ואלו שלא – לא. אולם את הונאות הפונזי, שלא כמו בצמחים, יש לבנות מחלקים – רכיבים אנושיים – בעלי כושר הבנה לא-מבוטל. כל התאים החברתיים הללו מסתמכים במידה מכרעת על בני-אדם שמשמשים בשפה ומבינים אותה. השפה היא התווך העיקרי שבו מנוהלים יחסי הגומלין, אך גם השעתוק. מלים ממלאות תפקיד יסודי, די בדומה לגנים, וכמו הגנים גם הן מהוות אמצעים יעילים ביותר להעברת מידע וגם הן התפתחו ללא עזרה מצד מתכנן תבוני כלשהו (המלים הן האמצעי הראשון במעלה של המסירה התרבותית והאבולוציה התרבותית).

כך שהשפה וההבנה מהוות חלק חיוני של פעולת התאים החברתיים – אך הנה המפנה המפתיע בעלילה: בכל מקרה כזה, חשוב מאד שהמשתתפים לא יבינו יותר מדי. לא זו בלבד שהמצאתם ושכלולם של תאים חברתיים אלה אינם תלויים בשום מתכנן תבוני, אלא שיעילות פעולתם של תאים אלה תלויה בעיוורון או בתמימות היחסיים של המשתתפים. הקרומית שמגבילה את זרימת המידע חשובה ממש כמו הקרומית שמגבילה כניסה של "לא משלנו", בדיוק משום שמצידו הפנימי של המחסום מצויים משתתפים שמסוגלים להבין מידע זה, מידע שעלול להפוך אותם במהירות ל"לא משלנו". החיידק איננו צריך לחשוש מהתפכחות פתאומית של מנועי החלבון שלו, העבדים-מרצון שעמלים כה קשה בהרמת מטענים כבדים, אבל מבחינת התאים החברתיים מדובר באתגר אקולוגי כביר.

כסף, ולא יוקרה חברתית, הוא הפתיון שמושך אנשים להצטרף להונאות פונזי, אבל מעת שנפלת במלכודת, אתה נתקל באותו הלחץ שלא להסגיר את הסוד, שהרי זה עלול למחוק את הרווחים שצברת. ואולי, יותר מאשר בסיכון להפסד כספי, טמונה מוטיבציה רבה יותר בבושה המצפה לך אם תתפרסם כפתי – או בקלון של היחשבות כחסר-תרבות או מנודה חברתית, במקרה של טקס התה היפני או נשף היציאה לחברה. כל אלה הם מניעים רבי-עוצמה. הצלחתו הממושכת של ברני מיידון מוכיחה שלהונאות פונזי יש עדיין סיכוי לשגשג במשך זמן-מה, במידה רבה משום שהן מנצלות רשתות של אמון – תכונה מתקדמת של החברה – ונימוס – תכונה מתקדמת אצל היחיד – כדי לעקוף את הגישה הזהירה הראויה, שהיתה חושפת את התרמית. לא במקרה דווקא אנשים טובים וכנים (עם קורטוב של תאוות בצע, אולי, אבל מכל בחינה אחרת אמינים ומאמינים) הם שמתפתים להונאות פונזי.

ומה בנוגע לדתות? גם הן פורחות על טוב ליבן של הבריות. בשנים האחרונות, לינדה לסקולה – עובדת סוציאלית קלינית, חוקרת איכותנית ופסיכותרפיסטית – ואנוכי, חקרנו את התופעה המסקרנת והעגומה של אנשי-דת חסרי-אמונה-בסתר: כמרים טובי-כוונות וחרוצים המגלים שאינם מאמינים בעקרונות דתם, אבל גם שאין הם מסוגלים להוקיע את התרמית ולנטוש את דוכן המטיף. ידענו כבר שבאי כנסיות רבים איבדו את מעט האמונה שהיתה בהם אבל ממשיכים לשמור על חברותם בעדת המתפללים מטעמים חברתיים ופסיכולוגיים, והנחנו שעשויים להיות אנשי-דת ששומרים מסיבות דומות על הקשר לכנסייה שלהם. איך זה להיות כומר חסר-אמונה? מצאנו כמה דוגמאות של אנשים שמוכנים לענות על כך, ובימים אלה אנו משלימים סקר שני של מתנדבים.

בשורה התחתונה, אנו מבקשים לדעת איך זה קורה ועד כמה זה נפוץ. ככל הנראה, אין זה נדיר – איש איננו יודע איזה אחוז מאנשי הדת מצויים בקטגוריה זאת, למרבה חוסר-ההפתעה. הסקר הראשון שלנו העלה חמישה כמרים בעדות פרוטסטנטיות שונות, שרואינו ביסודיות ובסודיות קפדנית על ידי לסקולה. היות שזה פורסם בפורמט אלקטרוני (באתר On Faith) ותחת הכותרת "כמרים שאינם מאמינים" (PDF), מחקר ניסיוני ראשון זה משך תשומת-לב רבה והביא לנו חבורה חדשה של מתנדבים לצרכי המחקר המתמשך שלנו.

רבות הן הדרכים להיקלע לצרה זו, כך אנו מגלים, אך ברובן עובר כחוט השני יסוד אחד: סוג מסוים של תמימות לצד תשוקה עזה, לא תשוקה ליוקרה חברתית או לעושר, אלא דווקא תשוקה לחיות חיים טובים, לעזור ככל האפשר לאנשים אחרים. המלכודת הטרגית היא הפתיון הטמון בטוב עצמו.

וכך זה בדרך-כלל עובד: בני-עשרה קורנים מהתלהבות מחליטים להקדיש את חייהם לקריירה של עזרה לזולת, וכשהם מתחילים לחפש בקהילותיהם המוגנות אין הם מוצאים אופציה טובה וטהורה יותר מאשר לפנות לכמורה. כשהם מגיעים למדרשה, הם מגלים שמלמדים אותם דברים שלא גילו להם בלימודי הדת של ימי ראשון. ככל שהם לומדים תאולוגיה ומתוודעים להיסטוריה של כתיבת התנ"ך, כך הם מוצאים שמערכת האמונות שלהם פחות ופחות ראויה לאמון. בסופו של דבר הם חדלים לגמרי מלהאמין, אך, אבוי, הם כבר התחייבו במידה משמעותית מבחינת הון חברתי בכך שהודיעו למשפחותיהם ולקהילותיהם על מטרותיהם, כך שגדול הוא הלחץ למצוא איזה סידור, או לקוות שאם יתמידו מספיק ימצא להם כזה. רק מיעוט

ברי-מזל מוצאים את העוז או את הרגע המתאים לצאת לחופשי. מי שלא מצליחים לצאת לחופשי לומדים את רזי המקצוע, את ההבדל בין מה שאתה רשאי לומר מעל דוכן המטיף, לבין מה שאתה יכול לומר בחדרי החדרים של המדרשה, ולבין מה שבליבך. כמובן, יש מי שאין זה מרתיע אותם.

אדם יכול להיות מוכנס בסוד הקשר מבלי שתוחלף ולו מילה אחת או ללא שום לחיצת-יד; נחוצה רק ההבנה העולה וצומחת, עוד במדרשה, שאתה והאחרים שותפי סוד; הם יודעים שאתה יודע ואתה יודע שהם יודעים שאתה יודע. זה מה שמוכר לפילוסופים ולבלשנים כ"ידיעה הדדית", והיא ממלאת תפקיד חשוב במצבים חברתיים רבים. הידיעה ההדדית, בלי שום הסכם מפורש, חותמת את העיסקה; אין לך שום זכות לבגוד בהתחייבות זו, על-ידי הסגרתה באופן חד-צדדי, או אפילו לדון בה. זהו החומר ממנו עשויות הקרומיות החברתיות, ובכוחן להפוך לכלא עבור כל מי שמצוי בהן ורוצה החוצה.

כמו מתבגרות סרבניות לקראת נשף היציאה לחברה או קורבנות פונזי שבליבם מקנן החשד, גם הם סוכרים את פיהם משפע סיבות טובות (שפע הוא תמיד תכסיס מוצלח; הוא מאפשר להפוך אוסף של הגנות, שכל אחת כשלעצמה מלאת חורים, לכלל מגן כמעט בלתי-חדיר). בראייה היסטורית, לרשות הכמרים עמדו תמיד משאבים כלכליים זעומים, ואם התגוררו בבית הכומר, לא צברו שום ערך במונחי נדל"ן. ההמתנה עד שהילדים יסיימו את הלימודים הגבוהים ואפשר יהיה לגבות את הפנסיה העלובה היא אופציה שעשויה להיראות קוסמת יותר מאשר בריחה מתוך יושרה וכנות. אבל ממצא זמני של מחקרנו מראה כי לתמריץ הכלכלי להמתין יש חשיבות פחותה מאשר לגורמים החברתיים והפסיכולוגיים. כדברי אחד מרועינו הרוחניים, "אני חושב שאם אעזוב את הכנסייה – קודם כל, מה זה יעולל למשפחתי? אין לי מושג. שנית, אין לי כלל חברים מחוץ לכנסייה. אני די בודד". - "ומה עם להתוודות בפני אשתך?" - "זה יעשה לה בלגן מוחלט בחיים".

אז הכמרים נוטים לשמור על פרופיל נמוך ולחפש דרכים להגן על מצפונם מפני הצביעות המייסרת. כנראה שהשפעה שכיחה של זה היא הכפלת הדאגה לעדת המתפללים, ולכן זו עשויה להיות אחת מתופעות הלוואי המבורכות של המערכת, בונוס שמשלם כמעט תמיד משום שהוא הופך את הרועים הרוחניים לעבדים מיטיבים. בסידורים חברתיים רבים האשמה היא בגדר אנזים רב-עוצמה, ובדת היא הועלתה למעמד מיוחד.

הדתות השתנו במאה האחרונה יותר מכפי שהשתנו באלפיים השנים שקדמו לה, וכנראה שבעשור או שניים הבאים הן עתידות להשתנות יותר מאשר במאה האחרונה. השינוי הסביבתי העיקרי, כפי שטענו רבים, הוא העלייה הפתאומית בשקיפות המידע. הדתות עוצבו להפליא במרוצת אלפי שנים כדי לשגשג בכל מצב שבו אפשר היה להניח בבטחה שלדמויות המשתתפות בהן אין על פי רוב מושג לגבי מה שקורה בעבר השני של הקרומית.

כיום, כשהטלפון הנייד והאינטרנט שינו בצורה מהפכנית את הנוף האפיסטמי הבררני, כל ארגון דתי נאלץ להילחם ולפתח הגנות, אחרת ייכחד. נאמר כבר הרבה על תשומת הלב העולמית הגוברת כלפי הדת, ולעתים קרובות זה התפרש כתחייה וכעידן של התגברות הדתיות, אולם כל הראיות מצביעות על ההיפך מפרשנות זו. הקטגוריה הדתית בעלת שיעור הגידול הרב ביותר בעולם היא העדר הדת, והרעש ההולך וגובר מסביבנו בעניין זה מקורו ככל הנראה בהשקעת האנרגיה המוגברת מצד כל מיני מסגרות מאוימות, במאמציהן הנואשים להתגונן מפני הכיליון.

למה עתידות להתפתח הדתות השונות? קשה לומר, כי האבולוציה היא תהליך שמעצים תאונות לא-חזויות לכלל מגמות, ובהמשך – לכלל מבנים חדשים. אבל זה מתרחש בדפוסים מסוימים, ואם נבחן את התכסיסים המוצלחים שפיתחו הדתות במשך אלפי שנים, נוכל לזהות את היישומים החדשים שבאופק.

האם יש מחשבות בהשראת הביולוגיה בנוגע למגננה הדתית? אלה עוסקות בנושאים שרבים היו מעדיפים לא לבחון, אבל שלא כמו המבקרים המוקדמים יותר של הדת, אין כאן הפניה של אצבע מאשימה; אין צורך בכמרים קושרי-קשר כדי להמציא מכשירים תרבותיים אלה, כמו שאין צורך במהנדס חברתי ערמומי כדי לתכן את טקס התה היפני או את נשף היציאה לחברה, גם אם מי מהמשתתפים במסורות אלה עשויים להרגיש פגועים ולכודים מאוד. בדיוק כפי שאין מתכנן תבוני הראוי להכרת התודה שלנו עבור הביוספירה הנפלאה בה אנו חיים, כך אין צורך במתכננים תבוניים שימשו מטרות ראויות לזעמנו כשאנו מוצאים עצמנו קורבנותיו של תא חברתי כזה או אחר.

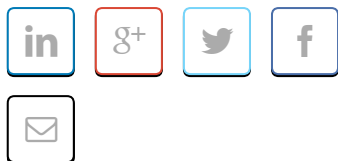
יש לבטח מספיק אנשים תאבי-בצע ונוכלים שעולים לגדולה בארגונים האלה, אבל אם נתמקד במרדף אחר הרשעים, נוציא לריק את מרצנו. המבנים השונים יכולים לצמוח באופן תמים למדי מתוך כוונות טובות ולהתפתח בהדרגה למנגנונים שמנציחים את עצמם באופן עצמאי למדי וללא תלות בכוונות ובערכים של

מרכיביהם, שמתרוצצים בתוכם אנה ואנה ומבצעים את המטלות שמקיימות את כל העסק.

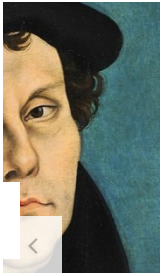
עלינו לבחון בקור-רוח אפשרויות שתוכלנה להאיר – ובסופו של דבר, אולי להחשיך – כמה מקורות רציניים של סבל בעולמנו. מעת שנעריך את הצורך שיש לתאים חברתיים, בדיוק כמו לתאים מבוססי-חלבונים, בחילוף-חומרים, בשעתוק ובקומיות הגנה, נוכל לראות בבהירות רבה יותר את ההשפעות האפשריות של גורמים סביבתיים חדשים על סיכויי ההצלחה של תופעות אלה. האם טקס התה היפני יהפוך למשהו שונה כדי לשרוד, או שמא התערערות אופיה המעמדי של החברה היפנית של ימינו תוביל להתפוררות הקרומית שמגינה על הטקס מזה אלף שנים? מה יתפוס את מקום נשף היציאה לחברה, האם ימלאו את הנישה הזאת תאים חברתיים שהם צאצאיו, ושמה איזו תופעה שונה לחלוטין? הונאות פונזי קשה כנראה לקיים כיום, וכמה שינויים קטנים בזרימת המידע הנוגעת לתופעות כאלה עשויים למחוק לגמרי את הסיכויים לקיומן – למרות שמי יודע איזו ישות תפלוש לנישה הזאת.

ההקבלות שציינתי אינן קובעות איזו חוקיות של הטבע, וגם אין סיבה טובה להאמין שאפשר לצמצם את כל התופעות החברתיות אל בין כותלי ההגדרה "תא חברתי". החברה לסוגיה מורכבת בדרכים רבות יותר מאשר מושבות של חיידקים. אולם מה שבולט הוא עקרון של עיצוב טוב. צ'ארלס דרווין הראה לנו שסוד החיים טמון בשעתוק הדיפרנציאלי של עיצובים יעילים שמרחיקים את הכיליון. כשאנו ניגשים לתופעות חברתיות באותה רוח של הנדסה הפוכה, אנחנו זוכים לשפע של תובנות שעשויות לסייע לנו בתכנון תבוני בעתיד.

*המאמר פורסם במקור במגזין New Statesman. תרגם: שלמה אדם.



שתפו את התוכן, בחרו את הפלטפורמות שלכם!



המדריך ל
יוני 16 | 16



נוטש מוסר אביו ותורת
אָמו
מאי 16 | 30th, 2016 תגובות



למה קשה לנו להיות
חילוניים?
אפריל 2 | 27th, 2016 תגובות

השאר תגובה

תגובה...

אתר

אימייל (חובה)

שם (חובה)

פרסם תגובה

הצטרפו אלינו

אירועים קרובים

תגיות

קבלו עדכונים ישירות
למייל

ארבע דאגות



קיומיות

יוני 14 @

19:00 -

21:00

דיון פתוח על התא החברתי
והחשיבות שלו
במרחב הציבורי
צ'אט קבוצתי

שם:

אימייל:

הומניסט - מגזין
147 סימוני 'אהבתי'



אהוב את הדף

היה הראשון מבין חבריך שאוהב אח



הומניסט - מגזין הוו



שלה

אתאיסטים על הבר #7

- מפגש מיוחד -

"לחופש נולדה"

יוני 14 @ 20:00 -

22:00

שלוש הרצאות



קצרות על

אושר

יוני 14 @

21:00 - 23:00

יונתן



לזרסון-הקאמבק

של רשתות

הנוירוניים

יוני 20 @ 20:00 -

22:00 -

View All אירועים

תנאי שימוש | Copyright 2016 humanist.co.il | All Rights Reserved

נבנה על ידי WebXL בניית אתרים ושיווק באינטרנט

